

RENDÜLETLENÜL

VÉRREL ÉS VASSAL

Üdv néked Ifjúság! Üdvöz légy magyar nép,
ki lángban és vérben születél meg újra
három nagy éjszakán vad ágyúörgésben!
Melyik nép írta fel mostanában nevét
így, hogy aranyt adott kezébe Isten ujja?
S mely nép beszélt így az önmaga nevében,
mint angyal, mikor a harsonáját fújja?
... Bús igájának fájára írja hát,
s mint annyiszor a megsárgult ezerévben
vérrel és vassal tanítsa zsarnokát!

SINKA ISTVÁN

MAGYAR FOHÁSZ

Az idők gyógyító lázában él a magyar. Történelmünk ezer évén átlobog az emberi Géniusz üzenete, mely nemzeti hőseink példáit emeli elénk és költőink fénylő szavait idézi. Nincs módunk kitérni a hűség elől.

Tizenegy éve élünk őrhelyünkön: ezen a földön; szomjazva az emberi és a nemzeti lét igaz voltára. Éltünk vágyakozásban az enyhület után, de szomjúságunkban itthon a hazugság italát nyújtották nekünk, a világ pedig vegyes főzetekkel kábított minket. Ebben a zavaros veszélyben, a hosszú sóvárgás után, emberi és nemzeti létünkben tehetünk-e mást, mint amit tettünk?

Magunk főztünk enyhítő és éltető italt magunknak. A kor, melyben élünk s amelynek ablakán a jövőbe nézünk, vért csordított ebbe az italba. Örök intelem ez, mely egyformán szól nekünk magunknak és a világnak. Minket arra int, hogy a kor forradalmát magunknak kellett volna végbe vinnünk. Mivel nem ezt tettük, hanem ajándékba fogadtuk el, olyan esztendőket rakódtak történelmünkre, amelyek hagyományainkat elferdíteni törekedtek, természetünket gúzsba kötötték és jövőnk felől kétségekkel kínoztak. Ebben a hamis és igaztalan állapotban a nép nem találhatta meg nyugodalmát és alkotó erejét bénaság fenyegette.

Ezért kellett megtörténnie annak, ami történik.

A kehely, amelyben magyarok vércseppjei szentelik meg az éltető italt, a világot arra inti, hogy nagyobb gonddal és tisztább lélekkel örködjék az emberi lét méltósága fölött. A hatalmak, melyek a maguk rendszerében élni jónak és helyesnek látják, adják meg nekünk a lehetőséget, hogy mi is a magunk emberi és nemzeti formánkban élhessünk. Ez a forma nem más és nem is lesz más, mint a társadalmi demokrácia és a nemzeti függetlenség formája. Ezt a formát, kormányzás dolgában, egy nemzeti kormány tudná a nép akaratával megtölteni; a művelődés szellemével pedig a magyar léleknek azok a mesterei, akik az elmúlt évtized alatt is a nép hűségében éltek.

Szenvedő lélekkel áhítjuk, hogy a rontó harcok megszűnjenek; s kérjük az emberi bölcsesség szellemét, hogy e harcok küzdőit igazságtalan ítélet ne érje.

Méltó életünkért szóban és cselekedetekben a történelemhez fohászkodunk. Fohászkodunk mindnyájan, munkások, parasztok és ifjúság, nemkülönben jövőt álmódó költők, akik mind, és mindig rendületlenül hívei vagyunk hazánknak.

Budapest, 1956. október 26.

Tamási Áron

FORRADALOM

Rajtunk van a világ szeme!
Mert, ugye, milyen érdekes
a forradalmi szent zene:
gyásszal, vérrel...? S bár zengene
hat napon át ez a híres
magyar pokoltánc: melyben a kidőlték
vérben fekvő hallgatják a földet,
és az élők, fegyverrel a kézben,
tankra hágnak, meghalni merészen:
talán még tapsolna is a világ,
szegény magyarnak, hogy így kivágja
a legszebb forradalmi áriát!

Mi lesz még ebből? — zokogja a sok
szentszéki nagy, a farizeusok,
itt is, amott is hallatván szavuk,
kik nem a népet féltik, csak önmaguk!
De mi már tudjuk, mi lesz — csak magunk
leszünk! És magunk is maradunk!
S uralkodunk! Magyar nép, más urat
ne ismerj el magadon: csak magad!
Tudjuk, mi lesz, mert tudjuk, ami van:
Forradalom!
De hazánk minden kis zugaiban!
Forradalom!
Hogy kitakarítsuk a port!
A rádió is hiába rikolt:
hogy hagyjuk abba, mert ha az ég szakad ránk
Istenestül — akkor is, a mi munkánk:
Forradalom!

Véres könnyekkel virrasztjuk az éjt.
Sebeinkkel kiáltunk — hát kiért?
Még talán urakért?
Soha! — dörgik az ágyúk,
és mi az ágyúk torkával kiáltjuk:
Soha!

Ne féljete, most jó meg ünnepe
dicsőült holtainknak!
Fejünk felett az idők órái ingnak,
s ütnek: itt az idő a boldogságra,
szegény magyar, te ezeréves árva,
te mindöröktől fogva mostoha...

Most forrunk ki a gondból:
minden szennyünkéből, mint a must!
Úgy habzódva, mint azoknak a vére,
kik életadva esnek az utcák kövére:
s egy nemzetnek parancsol szellemük...
Ellenük volnánk? Soha! Csak velük:
hisz jót akarnak! Mit akar még az armány,
ott, ahol egy nép küzd magáért, árván?

Hősök vérével irom a falra, ezt:
akármilyen szívzaggató ez a perc —
Az élet perce! Ugy gondolj a halálra:
hogy itt a nemzet, végre talpra állva!
És élni kell!
Élni kell nekünk, mert úgy, mint a gyermek,
hívunk magukhoz a teendő tettek,
és biztat mátká, anyá, feleség...
Igaz, élni kell! Mindörökre még...
Engem is mátkádul jegyeznek, élet,
a hozzád fűzött szép, komoly reménye!:
És nem kellenek segítő kezek:
segíts magadon — Isten is veled!

JANKOVICH FERENC

(A verset október 25-én, csütörtökön éjjel, ágyúörgés közben írtam és diktáltam is le az Írószövetség kérésére, azzal a közös reménnyel, hogy az Irodalmi Újság péntekre tervezett számában jelenik meg. J. F.)

Igazat játszottak...

Mikor híre jött, hogy a parlament előtt halomra lötték őket, egy feneketlen pillanatban — mintha magam haldokolnék, — egyetlen, gomolygó képben egyszerre állt elébem egész eddigi életem: húsz éves, — volt, — vagy az még, ha él. Mit tett idáig? Bölcsész. Tanult, kisdíjakokat tanított, fogalmazott. Tizenhat éves korában írta első — és eleve fióksírra ítélt — novelláját, komoly felelősségérzettel s azzal a már rögeszmévé nővő meggyőződéssel, hogy az igazság, akkor is igazság, ha soha senki sem mondhatja ki hangosan.

A novella arról szólt, hogy egy tizenhat éves fiút felelni szólítanak ki. A padjától a katedráig csak néhány lépés az út, de ezen az úton a fiú fejében végigszámul egy sereg gondolat. A feladatot a könyv sorai szerint kitűnően tudja és gondolatban végig is hadarja. De beléhasít a felismerés, hogy egy szót sem hisz abból, amit felelnie kell. Ha nem a háromszor átírt tankönyvből szerzett tudását tárná elő, hanem az igazi véleményét mondaná el, megbukna, noha lét-szükséglet, hogy kitűnőt feleljen. Tehát hazudni fog. Ha viszont hazudik, ha létezőkből megalakuszik, ha nem áll ki a meggyőződése mellett, akkor jellemtelen. A lelkiismeretével folytatott kegyetlen alkudozás alatt eszébe jut, hogy a tanára sem hiszi azt amit tanít; valószínűen ugyanazt hiszi, amit Kovács, Fekete, Hanák, Juhász, amit az osztály nagyrésze hisz. De hazudni kell: Kovácsnak azért, mert az apja ül; Feketének azért, mert kulákgyerek, a tanárnak a havi ezerkétszázért... és mégse lehet hazudni, és nem gyökerezhet bele a kettős gondolkodásnak a tudat hasadásiig ható horgas kapcsa; legyen inkább ami lesz, bukják meg, dobják ki... de a novella hőse nem tud megszólalni a katedra előtt, csak hangfoszlányok bugyborékolnak a torkán s a kín alaktalanul gomolygó verset dob föl benne; — a tanár csak a makogást hallja, s a fiú megbukik...

És most elment igazat szólni, inaszakadtáig igazat üvöltöni a parlament elé. Gyávának nevezett, mikor kértem vigyázzon magára. A környékről már két anya tudja a biztos hírt, hogy az övé ottmaradt, ahol az istenítélet erejével szakadt ki az elfojtott szó a torkokon. Este hat óra felé telefonálják meg, hogy él, látták: az a tömeg széteszlott már, most egy másik emberár hullámai viszik valamelyik követség elé: beszélni, beszélni, szólni, igazat ordítani. Mire hazatámolyog, nincs emberi hangja. Nem kérdelem: megtapogatom. Él. És akkor beesik az ajtón egy ember. Fuvart keres a fia holttestének. A jövő héten lett volna tizennégy éves.

A húszéves fiú megtántorodik. A volt tanítványa, Endrei Árpád tizennégy éves fiú hősi halott. Hős? De hiszen a kis Endrei, akit Muki néven ismer az egész vidék, csintalanabb, vásottabb, elszántabb kis kölyök volt, mint a Pál utcai fiúk összes srácai egybevéve; vakmerőbb és félelem nélkül valóbb, mint az Ifjú Gárda annyit propagált kispártizánjai. Sűrű kötésű, kékszemű kis magyar volt. Neki volt a kerületben a legjobb gombfocicsapata. Ha öt percig figyelt

volna egy tanóra alatt, kitűnő tanuló lehetett volna, mert esze, mint a kifent tőr szúrt és villogott. De Muki mindig bukásra állt, mert nem figyelt oda; a számtant tudta tanulás nélkül is, de ha irodalmat, történelmet kellett tanulnia „rá se rántott”, lenézte a „hantás” tantárgyakat. A bölcsész nagyfiút azért vette egy időben mellé az apja, hogy figyelemre szoktassa. Mukit testi erővel sem lehetett megfékezni és rászorítani, hogy odafigyeljen arra, ami az odafigyelő nagyfiút már-már hasadtlelkűségbe kergette.

Muki nem tett különbséget becsületes és nem becsületes tantárgy között, minden írott szót megvetett. Hiába bizonygatta a nagyfiú, hogy a »tollbamondás«-t két l-lel írják, Muki azt felelte:

— Tőlem írhatják hárommal is! — s mikor a nagyfiú szépszóval kérte, hogy mégis, jöjjön el hozzá a privát órára, így szólt:

— Nem érek rá apafej.

Muki nem ért rá. Sürgős, halaszthatatlan játszani valója volt. A forradalmi nagyhét szerdáján három társával megfúrta egy hernyótalpú olajtartályát, aztán becsületszóra csak egy órára elment mégis körülnézni, még visszaintett tömpe kis hüvelykujjával az anyjának az ablakba, hogy egy óra múlva visszajöjök. Mikor a Magyar utcában egy golyószóró leterítette, még meg tudta nevét, címét, telefonszámukat mondani. Még egy fél napig élt. Azt izente, bocsánatot kér apától, anyutól, amiért ellógott. Sípcsontja kifordulva, tüdejét, máját golyó járta át. Csodálkozva kérdezte: nem vakul-e meg, mert nem lát. Aztán énekelt. Hangja már töredezett volt. Azt énekelte-e, amit két napon át zengett az utca? A szavakat már nem lehetett megérteni. Utoljára ezt kérte, fordítsák a másik oldalára, mert emerről nem jön belőle hang. S végül: ugy-e én ezt csak álmodom, néni kérem?

A Bakáts tér mögött, a Knézits utcai kórházban fekszik Muki. Az apja egy kéziszekéren most húzza az ebédlőasztalból készült koporsót, hogy beletegye s külön sírba temethesse el. És nem lehet neki elmondani, hogy Mukit nem kell külön sírba temetnie, Muki belénk van eltemetve. Ahogy a Dózsa György húsából harapni kényszerített parasztok érében kerengett és kereng a Dózsa igazsága, úgy él és hat tovább bennünk a Gyermek-Hadjárat rettentő sodrú ereje. Azért születtek-e hát, hogy amit mi nem tudtunk végbevinni, amibe csak megrokkanni, el-sorvadni, megőrülni tudtunk, azt játszva végbevigyék? Kitől tanulták? Hol kezdődik a tett, és hol végződik a gondolat? Amit agyam elgondol, kezem végbeviszi? A gondolkodó ember agya forradalmasít, s a társadalom közös, egy-ember-testében a fizikailag cselekvő tag, a munkás, a katona az, aki üt? Ezt érteném. Mert azonos vagyok azzal, aki tetteben viszi végbe azt, amit magam is gondolok. De érthetetlenül állok a Gyermek előtt, aki élet-halál harcot játszott és játszva adta vissza azt nekünk, amit már örökre elvesztettünk hittünk; nemzeti önbecsülésünket.

Ignác Rózsa

R 2

Apr. 1956/702